

a cselekményelemek között. (Ölvedyék szétszóródása.) Itt-ott a szembetűnően markáns megoldások megéppenséggel mintha az írói elbizonytalanodást takarnák. A postáskisasszony története eltorzítja Kriston alakját, az író szinte meg-rágalmazza hősét. Inkább megzavarja ez a motívum a mű belső logikáját, mintsem előkészíti a végkifejletet.

Az *Ezeregyedik esztendő* Fekete Gyulának nem legjobb regénye. A könyv arra ösztönöz, hogy mai szemmel, moderniből lássuk a múltat, de hiányzik belőle az élet átfogó szemléletének, megértésének igénye, ami *Az orvos halálá-*nak legfőbb érdeme. (*Szépirodalmi Könyvkiadó, 1965.*)

FEJÉR ADÁM

A HIT ÉS SZORONGÁS NOVELLÁI

GALGÓCZI ERZSÉBET: ÖT LÉPCSŐ FELFELE

Az őszinte, közvetlen hang igen nagy erény, különösen ha mély átéléssel párosul. Ha úgy érezzük, hogy az író most úgy él benne az eseményekben, amiket elmond, s a hangulatban, amit műveiben idéz, mint a kiscyberék a mesében. Galgóczi novelláskötetében ennek lehetünk tanúi. Nem állítanám ugyan, hogy ezt minden novellájában sikerült megvalósítania, a novellák többségére azonban ez a jellemző. Különösen érezzük ezt *Az üzenet*, a *Fejjel lefelé*, a *Kettős ünnep* és *A golyó* címűekben. Nem okoznak zavart, csínáltságot még az aránylag groteszknek tűnő mozzanatok, képek sem. Az sem, amikor az uradalmi cseléd kilencéves kislánya az iskolában azt mondja a tanító kérdésére, hogy mi szeretne lenni: „színésznő, vagy kurva”. Nem érezzük „gyerekszájszerű adomának” sem. Nagyon is hús-vér valósággá válik ez a novellában (*A golyó*), mint ahogy minden egyéb szörnyűség azzá válik itt. Az írónő nem tetszeleg, még kevésbé szabadszájuskodik, vagy vagánykodik. Egyszerűen az élményt, kislánykori élményét idézi. A kis Zsuzska, akiről szó van a novellában, jobb sorsban szeretne élni, szép ruhát szeretne, hintót és irigyelt „megbecsülést”. s ezt a grófékon kívül csak a filmen látott színésznőknél és a gróf úr hín-tóin gyakran érkező „kurváknál” láthatja. Azok csodálatos szép ruhákban járnak, és hódolattal, „megbecsüléssel” veszik körül őket. Groteszk, de nagyon találó viszonylat ez a novellában. *A golyó* c. elbeszélésnek persze korántsem ez a lényege, hanem a cselédsors rendkívül realiztikus ábrázolása. Az apa sorsáé, akinek az orosz forradalomban szerzett sebesüléséből származóan benn maradt golyó van a tüdejében, s emiatt gyakran vért hány; az anya sorsa, akinek élete örökös mártíromság a beteg férj és sok gyerek mellett, és a kis Zsuzska sorsa, aki mégis kilábal végül ebből a reménytelen hínárból, mert közben száználfordul a világ, és

Zsuzska álma, hogy színésznő lesz, valóra válnak.

Galgóczi Erzsébet azonban korántsem elégszik meg ennyivel, hiszen ez nem mond még többet, mint hogy megváltozott a világ. Bár ez sem volna kevés, mert úgy mondja, úgy mutatja meg, hogy abból az élmény meggyőző ereje sugárzik, de mégis az írónak ma már arról is vallania kell, hogy hogyan változott át. Milyen is a változás után! S Galgóczi Erzsébet nem tér ki ez elől sem, írói, ábrázolóereje sem csökken. Sőt, mintha itt még kegyetlenebbül, kímeletlenebbül igényessé válna, s szállna szembe mindazzal, ami rontja, nehezíti, keseríti életünket, s ami elrontott, helyrehozhatatlanul kisiklott emberi sorsokat teremt. Mert a kötet többi novellájának a közös, megfogható magva egy felszakadó kiáltás: jaj, emberek, testvéreim, szülők és gyermekek, parasztok, mérnökök, tsz-tagok, elnökök és mindenki, aki él és felelős azért, ami itt van, vigyázzatok! jobban, szebben kell élnetek, és okosabban! Meg kellene végre értenetek, hogy valóban újul a világ, oldjátok fel gyomrotokban, idegeitekben a beteg, csomós görcsöket!

Lényegében ezt a segélykiáltást tükrözi az *Egyensúly* halvány, zibbasztó, rossz-álom-szerű groteszkséggel megrajzolt osztályvezetőjével, s csaknem hasonló hangulatot áraszt a *Kislány a mélység felett*. Van ebben a két novellában bizonyos stíluskeresés, kísérlet is az objektív realista, a szimbolikus és az irrealizmus felé mutató ábrázolási mód között, de a további novellákban ez már csak árnyalást jelentő motívummokként érezhető. Legerősebben a *Mínuszban*, amikor a szabadságát falujában, szüleinél és testvéreinél töltő egyetemista Kriszti megdöbbenve eszmél rá, hogy az egészségesnek látszó falusi élet, falusi emberek helyett csupa rögeszmés, sérült lelkű embereket talál, s még nővére, akinél menedéket keresne megriadása elől, sem ért meg semmit iga-

zán. Nem tud élni, képtelen fölismermi, mi tehetné szebbé, igazabbá, emberibbé és maibbá életét. Gürcöl, dolgozik, s miért? Hogy megvalósíthassa rögeszméjét, magassföldszintes házat építhesse-nek, amelybe majd őt lépcsőfok vezet. Mert ez most itt a módi, az számít valakinek, akinek ez van, mint régen, a ki-nek földje volt. S ez ellen tehetetlen. Csak egy reménye, vigasztalása marad: nővére gyermekeit kirántja ebből a posványból. Tanár lesz, és oktatja a fel-növő fiatalokat.

A *Két üveg bor* és az *Aknamező* c. írások hangulata hasonló. Az *Aknamező* víziószerűen, rémregényszerűen szorongó légkörében az anya a fia ellen elkövetett emberölési kísérlet miatt áll a bíróság előtt. Íme a kísérteties, fenyegető kép az ügyész szájába adva: „Zöldellő, egészségesnek látszó rét. Egy fiatalember gyanútlanul mászkál rajta. Tizenöt évig. Akkor egy váratlan lépésével hozzáért az aknához, amit még a háború hagyott itt, s az akna felrobban.”

De hát valóban ilyen váratlan aknák leselkednek ránk mindenütt? — kérdezhetnénk az író. Valóban ez lenne legjellemzőbb mai életünkre.

Galgóczi Erzsébet megkísérli, hogy

itt-ott enyhítsen pesszimiztikus, olykor szorongásokkal terhes látásmódján, de nemigen sikerül. Legfeljebb egy-egy de-rűltebb kép vázolásáig futja erejéből (*Öregek*), vagy félig sikerült, kissé sablonosnak is ható ún. perspektivikus történetig, amilyen a *Mérföldkövek* című „Tv-játék”, amelyet azonban a sablonos optimizmustól szintén csak a lemondó enyhe kiábrándulásba futó befejezés „ment meg”.

Ezek ellenére, Galgóczi Erzsébet novelláskötetét mégsem mondhatjuk igazán pesszimiztának, mert a hibák elke-seredett és fájdalmas kutatása mögött az egészséges, valóban új, szebb élet utáni olthatatlan vágyakozást érezzük, s az író egyre erőteljesebb ábrázolása bizonyára eljut majd a másik oldalt is felfedező élményekig, ahol nem kell annyira félni a váratlanul robbanó ak-náktól, ahol a múlt beteg göcai nem tudnak már annyira uralkodni, s újabbak sem föltétlenül képződnek. Mert úgy érezzük, hogy mai valóságunk-ban van már ilyen másik oldal, és Gal-góczi Erzsébet művészete csak gazda-godna, ha élményévé válnának az ilyen jelenségek is. (*Szépirodalmi Könyvkiadó, 1965.*)

SERES JÓZSEF

SZEMBENÉZÉS A MÚLTAL ÉS JÖVŐVEL

PÁKOLITZ ISTVÁN: MESSZENÉZŐ

„Az ő gondja, hogy meg kell vallani
amit nem lehet ki nem mondani;
súlyos igazát hirdeti halálig,
és szava a sírból is kicsirázik.”
(Költő)

Négy éven belül immáron negyedik kötetét „teszi az asztalra” — csendesen és szerényen, de céltudatos határozottsággal —, s ez már önmagában is csak keveseknek adatik meg. Különösen olyan költőknél ritka, akik megkésve és ne-hezen indultak, s utóbb se túl gyakran látogatta őket a múzsa.

Pákolitz István ezek közé tartozik, s ha előző kötetei csak olvasói szeretetét és a József Attila-díj kitüntetését hozták számára — ez az új kötet végleg feloldhatja benne azokat a görcsöket, melyek talán túlságosan is szerénnyé, visszafogottá, helyenként aggályoskodóvá tették korábban a hangját.

Pákolitz verseiben két alapvető magatartásforma ötvöződött. Az egyik súlyos, modernül szoltáros áradással, szag-gatottsággal mondja el — kevés kép-pel, inkább közvetlenül az értelemhez, mint a szemhez vagy a képzelethez fordulva — főként vívódásait, belső küz-

delmeit, s mindazt, amit lényegesnek tart a lélekben és a társadalomban. A másik a csodálkozó gyermek benne, aki örül fű-fa-virág szépségének, még az útszéli kis kavicsnak is. Ez utóbbi a harmóniát, kiegyensúlyozottságot, a nyu-godt szemlélődés, a természeti és tár-sadalmi szépség alapszövetét adta, az előbbi nyugtalanságot, küzdelmet, ol-dottságot vitt verseibe, s a két maga-tartásforma feszültsége nem túlságosan széles tematikai skálán is gazdag sok-színű költészetet eredményezett.

A *Messzenéző* két szerkezeti tömbje az aránylag kisebb terjedelmű verseket összefogó *Jel* ciklus, s az *Évgyűrűk* című, több mint ezerkétszáz soros „lírai rajz a gyerekkorról”. A kötet elején az impresszionisztikusabb, hangulati ihle-tésű versek vannak túlsúlyban (*Bala-toni képe-slap, Kánikula, Villányi borsdal* stb.). Legteljesebb hangulati élményt ta-lán a *Kisváros* és a *Mennybemenetel*